نگاه اقتصاددان

اقتصاد دستوری، اقتصاد توزیعی

دکتر سید محمدحسین عادلی

کاهش دستوری نرخ سود بانکی را باید در چارچوب رویکرد اقتصاد دستوری و اقتصاد توزیعی به اقتصاد تحلیل کرد. در اقتصاد دستوری این توهم وجود دارد که اقتصاد با دادن فرمان اداری و سیاسی اداره می‌شود. عرضه و تقاضای پول تنظیم شده و نرخ تورم با حساب بردن از مقام دستوردهنده خود را جمع و جور و محدود می‌کند. نرخ سود که در اقتصاد متعارف بازار تابعی از عرضه و تقاضای پول است، نیاز به محاسبات دقیق دارد و باید متغیرهای پولی مورد توجه قرار گیرند. اختلال دومی که در این خصوص به‌وجود می‌آید از بعد قانونی و اختلال در وظایف و مسئولیت‌ها است. معمولاً بانک‌های مرکزی مسئولیت چنین محاسباتی را دارند زیرا مسئولیت تورم و حفظ ارزش پول نیز با بانک‌های مرکزی است. بنابراین اگر کاهش دستوری نرخ براساس اعتماد به مرکز یا گروه خاص دیگری غیر از بانک مرکزی صورت گرفته باشد این به معنی انتقال وظایف بانک مرکزی به گروه‌های غیر مسئول خواهد بود. کسانی که مسئولیت پاسخگویی برای تورم و ارزش پول و حفظ نظام مالی کشور را ندارند. لذا در این اقدام دو مشکل وجود دارد؛ یکی اینکه اساساً اقتصاد و تعادل پولی دستورپذیر نیست حتی اگر توسط یک نهاد یا مقام اقتصادی باشد و دیگری اینکه جابه‌جایی وظایف و خلط مسئولیت در اینجا صورت گرفته است که از نظر قانونی باید بررسی شود. یعنی به این ترتیب مسئولیت بانک مرکزی برای حفظ ارزش پول خدشه‌دار می‌شود. بعد دیگر موضوع به رویکرد اقتصاد توزیعی برمی‌گردد. در اقتصاد توزیعی اهتمام به توزیع و مصرف منابع است تا تولید و توسعه منابع. در کاهش میزان سود بانک‌ها به ارزان‌تر کردن منابع برای مصرف‌کنندگان توجه شده است. به عبارت دیگر برای مصرف‌کنندگان منابع، قیمت پول را ارزان کرده‌اند تا بیشتر و سریع‌تر مصرف کنند. در این اقدام پس‌اندازکنندگان پول جریمه شده‌اند و سود کمتر داده می‌شود. و لذا منابع به سادگی جمع نمی‌شوند ولی در مقابل مصرف سریع‌تر صورت می‌گیرد. در این مورد یک بعد اجتماعی هم وجود دارد و آن این است که ده‌ها بلکه صدها هزار پس‌اندازکننده کوچک، اقشار کم‌درآمد و بازنشستگان به امید مشارکت در سرمایه‌گذاری‌های بانک و دریافت سهم سود مناسب از آن پول‌های خود را در بانک‌ها گذاشته‌اند که با این اقدام ناامید می‌شوند و مقدار قابل توجهی از درآمد خود را از دست می‌دهند. جواب این گروه چگونه باید داده شود. مشکل دیگر فساد احتمالی است که در جریان تخصیص منابع ممکن است به‌وجود آید و در گذشته نیز این تجربه ثابت شده است. بعد دیگر این اقدام از نظر بانکداری اسلامی است که طبق آن بانک با استفاده‌کننده از منابع شریک می‌شود. بانک به وکالت از پس‌اندازکننده سهم سود صاحبان منابع را باید دریافت کند و پس از کسر کارمزد خود به آنان بدهد. در این اقدام معلوم نیست که چگونه با دستور سهم سود صاحبان منابع کاهش پیدا کرده است. این کار از نظر بانکداری اسلامی قابل اشکال است. بنابراین اشکال این تصمیم هم از بعد اقتصادی، هم قانونی، هم اجتماعی و هم از نظر بانکداری اسلامی است. مطمئناً شورای نگهبان که همواره در مسئله اسلامی بودن معاملات بانکی و درست بودن آنها دقت به خرج داده این مسئله را بررسی خواهد کرد.

شیپور را از دهانه گشاد می‌زنند

هادی مهدویان مدیرکل سابق دفتر بررسی‌های اقتصادی معاونت اقتصادی بانک مرکزی هم مصوبه مجلس را نواختن شیپور از دهانه گشاد آن اعلام کرد. مهدویان افزود: «در همه دنیا به این نتیجه رسیده‌اند که برای کنترل سود تسهیلات، ابتدا باید تورم را مهار کرد. از این رو مهار تورم تکلیف مجالس و بانک‌های مرکزی کشورهای پیشرفته است.» وی افزود: «در اکثر کشورها انتصاب رئیس کل بانک مرکزی براساس تعهد رسمی او به مسئولان بالادستی مبنی بر اجرای سیاست‌های پولی در چارچوب اهداف تورمی دولت و مجلس است. وقتی تورم کنترل می‌شود بقیه اهداف به دنبال آن می‌آیند، مثلاً کاهش نرخ سود سپرده‌ها و به تبع آن کاهش سود تسهیلات و...» مهدویان با اشاره به کاهش تورم در برنامه چهارم گفت: «در برنامه‌های توسعه همواره کاهش تورم مدنظر بوده، اما هیچگاه کاهش تورم تکلیف نبوده بلکه در اسناد ملحق به برنامه آمده است.» وی با اشاره به بودجه ۸۵ گفت: «در دولت جدید هم تکلیفی برای کاهش تورم وجود ندارد وگرنه دولت با چنین بودجه انبساطی جلو نمی‌آمد.» وی ادامه داد: «در شرایطی که دولت کاهش تورم را تکلیف خود نمی‌داند، مصوبه مجلس برای کاهش دستوری نرخ سود تسهیلات موجب سردرگمی بانک‌ها می‌شود. البته در مورد بانک‌ها چنین فشاری با اندکی تاخیر در صورت‌های مالی بروز می‌کند. اگر در این دولت آثار سوء این تصمیم مشخص نشود، در دولت بعد خود را نشان می‌دهد.» وی حاصل این تصمیم را مواردی از قبیل ورود بانک‌ها به عملیات غیرترازنامه‌ای، تمسک بانک‌ها به کارمزد و کمیسیون و حرکت به سوی عملیات غیراعطای تسهیلات خواند و تاکید کرد: «اجبار جز فساد، صف‌های طولانی مردم و صورت‌های مالی مخدوش بانک‌ها حاصلی ندارد.» وی درخصوص مصوبه مجلس و تاثیر آن بر بانک‌های خصوصی گفت: «تصور می‌کنم شورای پول و اعتبار برای بانک‌های خصوصی جایگاه مشورتی دارد. پیش از این هم شورای پول و اعتبار مصوبه مشابهی داشت که سود بانک‌های خصوصی ۲ تا ۳ درصد بیش از بانک‌های دولتی باشد، اما هیچکدام از بانک‌های خصوصی از آن مصوبه پیروی نکردند.» مهدویان تاکید کرد که این تصمیم موجب تقلیل منابع بانک‌ها می‌شود و در پاسخ به برخی نمایندگان گفت: «برخی نمایندگان گفته‌اند منابع بانک‌ها تقلیل نمی‌یابد. اشتباه آنها این است که به قیمت واقعی منابع بانک را درنظر نمی‌گیرند. طبیعی است با رشد بالای نقدینگی، تزریق پول بیشتر می‌شود اما به قیمت واقعی، تجهیز منابع بانک‌ها کمتر می‌شود. نهایتا با این مصوبه فساد زیاد می‌شود و واسطه‌گری غیررسمی رونق می‌یابد.»

اصلاح بیانیه

شرق: در بیانیه سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی ایران در نقد بودجه که روز گذشته در شرق منتشر شد به علت اشتباه فنی رشد بودجه ردیف آموزش و پرورش به جای ۳۲ درصد، صفر آمده بود که بدین وسیله تصحیح می‌شود.

نگرانی در نظام بانکی کشور

ادامه از صفحه اول

به‌عنوان مثال بخش اول این اهداف، می‌گوید که هدف نظام بانکی استقرار نظام پولی و اعتباری براساس حق و عدل و براساس ضوابط اسلامی است. می‌بینید که این قانون بسیار پیشرفته است و شبهه‌ای در مورد آن وجود ندارد. اما متاسفانه از چارچوب قانونی دور افتاده‌ایم و دلیل این امر تناقضات موجود در اساسنامه بانک‌ها است. رضوی در ادامه با اشاره به هدف دیگر نظام بانکی یعنی تحقق هدف عدالت‌محوری با استفاده از ابزار پولی و اعتباری ادامه داد: پس از آن نیز بانک‌ها موظف هستند با ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش تعاون عمومی و قرض‌الحسنه شرایط کار و فعالیت همه افراد جامعه را فراهم کنند. و در بندهای ۲ و ۹ اصل ۴۳ قانون اساسی نیز در این زمینه بانک‌ها مکلفند به منظور ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت در جامعه و در جریان رشد، امکان اشتغال همه را فراهم کنند و این باید به وسیله پرداخت تسهیلات ارزان‌قیمت انجام بگیرد و اگر توجه کنیم می‌بینیم که قوانین و اهداف موجود در نظام بانکداری، بانک‌ها را مکلف می‌کند تا شرایط رشد و کار و اشتغال را فراهم کنند اگرچه سود را قابل قبول می‌دانند اما عامل تعیین‌کننده سود نیست. مدیرعامل بانک صنعت و معدن در رابطه با اظهارات ابراهیم شیبانی مدیرکل بانک مرکزی در رابطه با مشکلاتی که طرح منطقی کردن نرخ سود تسهیلات برای بانک‌ها ایجاد می‌کند اظهار داشت: وقتی از برنامه‌ریزی دقیق و شیوه‌های علمی سخن گفتیم منظور توجه به همه موارد است و باید تمام عوامل را در فرآیند کاهش نرخ سود تسهیلات مدنظر قرار دهیم و به هر ترتیب تحقق این هدف نیاز به یک تعامل سازنده میان اقتصاد ملی و دولت و مراکز قانونگذاری دارد و تمام زیرمجموعه‌ها باید با یکدیگر هماهنگ بوده و تعامل ایجاد شود.

■ تصمیم مجلس بانک‌ها را ورشکسته می‌کند

مدیرعامل بانک پارسیان درخصوص مصوبه اخیر مجلس در راستای تک‌نرخی کردن سود تسهیلات بانکی تا پایان برنامه چهارم توسعه گفت: براساس قانون عملیات بانکی بدون ربا، تعیین نرخ سود سپرده‌ها و تسهیلات امکان‌پذیر نیست. سود تسهیلات و سپرده‌ها براساس وضعیت بازار تعیین می‌شود. عبدالله طالبی تصریح کرد: در صورتی که نرخ سود تسهیلات در بلندمدت کاهش یابد، اقدام مناسبی است اما کاهش دستوری نرخ‌ها، آن هم در کوتاه‌مدت با عقود اسلامی در تضاد است. وی افزود: در هیچ کشوری حتی در کشورهایی که سیستم بانکداری آنها ربوی است، به‌صورت آمرانه نرخ سود تسهیلات را کاهش نمی‌دهند و همواره براساس مکانیسم‌هایی که از سوی بانک مرکزی اتخاذ می‌شود، نرخ سود کاهش می‌یابد. طالبی ادامه داد: مصوبه اخیر مجلس با برنامه چهارم توسعه و حتی چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور در تضاد است و به همین دلیل ممکن است توسط شورای نگهبان رد شود. وی گفت: صحبت‌های رئیس کل بانک مرکزی در مجلس کاملاً درست و کارشناسی بود که البته اقدام شورای پول و اعتبار درخصوص کاهش نرخ سود سپرده‌ها و تسهیلات بانکی در تناقض بود. اگر مرجعی بخواهد درخصوص نرخ سود تسهیلات بانک‌ها تصمیم بگیرد بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار است که البته این نهاد نیز نمی‌تواند خلاف شرع و قانون عملیات بانکی بدون ربا عمل کند. مدیرعامل بانک پارسیان با انتقاد از تصمیمات دولت و مجلس درخصوص بانک‌ها گفت: سیستم بانکی به مثابه گوشت قربانی است که در دو لبه قیچی که یکی از آنها دولت و دیگری مجلس است گیر کرده و دولت و مجلس با یکدیگر مسابقه گذاشتند که سیستم بانکی کشور را هرچه سریع‌تر به مقصودهای خود از جمله کاهش نرخ سود تسهیلات برسانند. وی با بیان این مطلب که می‌توان به روش‌های دیگری نرخ سود تسهیلات را کاهش داد بیان داشت: برای کاهش نرخ سود تسهیلات می‌توان نسبت سپرده قانونی را کاهش داد، به سپرده‌های قانونی بانک‌ها سود بیشتری پرداخت شود، سود سپرده‌های بانکی کاهش یابد، نرخ تورم را پایین آورد و یا تلفیقی از این روش‌ها را در پیش گرفت. وی افزود: اعمال سیاست اول موجب رشد نقدینگی در بازار می‌شود، دولت امکان اجرای سیاست دوم را ندارد زیرا دولت بدهی زیادی به بانک‌ها و بانک مرکزی دارد. راه‌حل سوم مناسب است اما در صورت کاهش نرخ سود سپرده‌ها مردم دیگر در بانک‌ها سپرده‌گذاری نخواهند کرد. وی تاکید کرد: هنگامی که بانک مرکزی نرخ سود اوراق مشارکت خود را از ۱۷ درصد به ۵/۱۵ درصد کاهش داد نتوانست حدود ۷۰ درصد از اوراق منتشر شده را بفروشد. اوراق مشارکت در حکم سپرده‌های کوتاه‌مدت است. هنگامی که مردم اقبالی به نرخ سود ۵/۱۵ درصد ندارند چطور می‌توان انتظار داشت در بانک‌ها سپرده‌گذاری کوتاه‌مدت با نرخ سود ۱۱ تا ۱۲ درصد انجام دهند. طالبی گفت: نمایندگان مجلس اعتقاد دارند اول باید نرخ سود بانکی کاهش یابد تا بتوان نرخ تورم را کاهش داد، اما به‌نظر ما تا نرخ تورم کاهش نیابد، نرخ سود تسهیلات نمی‌تواند کاهش داشته باشد. وی افزود: بهترین شیوه برای تعیین نرخ سود تسهیلات بانک این است که فرض شود نرخ سود تسهیلات در تورم نقشی ندارد و بدون در نظر گرفتن نرخ سود تسهیلات و براساس وضعیت ارزی، تولید، اشتغال و دیگر پارامترهای اقتصادی کشور نرخ تورم سال جاری پیش‌بینی شود. در صورتی که نرخ تورم محاسبه شده از نرخ سود تسهیلات کمتر بود در آن صورت نرخ سود تسهیلات باید کاهش یابد. وی در پایان اظهار داشت: مصوبه اخیر مجلس درخصوص تک‌رقمی شدن نرخ سود تسهیلات تا پایان برنامه چهارم موجب ورشکستگی بانک‌ها می‌شود و لازم است شورای نگهبان در بررسی این طرح کار کارشناسی مناسبی انجام دهد.

■ طرح مجلس از عدالت به دور است

مدیرعامل موسسه اعتباری توسعه با اشاره به تاریخچه طرح منطقی‌سازی نرخ سود تسهیلات بانکی گفت: پس از شکل‌گیری مجلس هفتم، این طرح به عنوان اولین حرکت مجلس مطرح شد که با فرازونشیب‌های زیادی در بررسی‌های کمیسیون اقتصادی و برنامه و بودجه و صحن مجلس در شور اول بررسی مواجه بود. حیدر مستخدمین‌حسینی افزود: سابقه دخالت مجلس در تعیین نرخ سود بانکی یک موضوع جدید است که در صد سال اخیر در هیچ پارلمانی سابقه نداشته است. وی تصریح کرد: کاهش نرخ سود تسهیلات بانکی امری پسندیده است اما قطعاً به صورت دستوری عملیاتی نخواهد بود مگر آن که از طریق کنترل رشد نقدینگی و نرخ تورم بتوان این موضوع را محقق ساخت. مستخدمین‌حسینی گفت: در برنامه چهارم اشاره شده است که تا پایان برنامه نرخ تورم و سود تسهیلات با اعمال سیاست‌ها و تحقق شرایطی تک‌رقمی شود، بنا بر این مصوبه مجلس در این خصوص تنها اجبار این موضوع را تشدید می‌کند. وی ادامه داد: در صورتی می‌توان نرخ تورم را کاهش داد که هدایت نقدینگی به سمت فعالیت‌های اقتصادی به درستی صورت بگیرد، اما حتی زمینه اجرای این موضوع را در بودجه ۸۵ نمی‌بینیم و این بودجه نمی‌تواند نرخ تورم را کاهش دهد. وی با اشاره به اینکه برای نخستین بار برای بانک‌ها و موسسات اعتباری خصوصی تکلیف تعیین شده است، تصریح کرد: در صورتی که روند در پیش گرفته شده در بودجه سال ۸۵ ادامه یابد، افزایش نقدینگی در جامعه در کنار رکود حاکم بر اقتصاد نمی‌تواند جذب شود که این امر در اقتصاد رکودی کشور موجب رشد تورم می‌شود. وی گفت: مصوبه اخیر مجلس در نهایت با عقود مشارکتی بانکداری بدون ربا در تضاد است و از عدالت به دور است، زیرا نرخ سود تسهیلات و سپرده‌ها نمی‌تواند از نرخ تورم کمتر باشد. مدیرعامل موسسه اعتباری توسعه با اشاره به اینکه در مصوبه مجلس تصریح شده است بانک‌ها نباید از وام‌گیرندگان و فعالان صنایع وثیقه خارج از طرح دریافت کنند، گفت: این موضوع مشکلاتی را برای صنایع حاضر در شهرک‌های صنعتی که تقاضای دریافت تسهیلات دارند، ایجاد می‌کند زیرا بسیاری از این صنایع فاقد سند قابل وثیقه‌گذاری هستند.

■ دخالت مجلس استثنایی است

سخنگوی بانک‌ها و موسسات اعتباری خصوصی گفت: با توجه به قانون تاسیس بانک‌های خصوصی و موضوع قانونی پولی و بانکی و با عنایت به استقلال بانک مرکزی در مورد تعیین نرخ تورم و اتخاذ تصمیم در زمینه سیاست‌های پولی و بانکی، ورود مجلس به بحث کاهش نرخ سود تسهیلات بانکی جزء موارد استثنایی است؛ اگرچه مصوبات مجلس برای تمامی دستگاه‌های اجرایی کشور لازم‌الاجرا است. کریمی افزود: اظهارنظر درخصوص تصمیمات و آثار ماده‌واحده مصوبه اخیر مجلس، به شرایط اقتصادی و تدابیر هیات‌مدیره بانک‌های خصوصی و واکنش سپرده‌گذاران و سهامداران این بانک‌ها و نحوه تدوین آئین‌نامه اجرایی این ماده واحد بستگی دارد. وی در پاسخ به این سئوال که این مصوبه در مغایرت با قانون عملیات بانکی بدون ربا قرار دارد یا خیر گفت: این موضوع در حدود صلاحیت شورای نگهبان و آیات عظام است. وی درخصوص تبعات منفی اجرای این مصوبه اظهار داشت: با توجه به نوع مالکیت و ترکیب منابع بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری خصوصی که بخش زیاد آن را سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار تشکیل می‌دهد و با عنایت به شرایط اقتصادی موجود و نظرات و پیش‌بینی‌های عنوان شده توسط کارشناسان مسائل اقتصادی، قطعاً نمی‌توان بازتاب‌های منفی و احتمالی این مصوبه را نادیده گرفت. وی گفت: برای حل بخشی از مشکلات احتمالی ناشی از اجرای این مصوبه، پیشنهادهایی درخصوص تدوین دستورالعمل اجرایی این مصوبه به بانک مرکزی ارائه دادیم که امیدواریم مورد بررسی قرار گیرد.

■ بی توجهی به سود نهایی

نمایندگان محترم مجلس در تصویب قانون جدیدشان برای کاهش نرخ سود بانکی استدلال می‌کنند که: «اگر نرخ سود کاهش یابد، هزینه تولید نیز کم می‌شود و این مسئله اثر

ضدتورمی دارد پس کاهش سطح قیمت‌ها را در پی خواهد داشت.» این استدلال چندکلمه‌ای حداقل دارای پنج اشتباه است. دکتر سیدمحمد طبیبیان استاد دانشگاه و اقتصاددان برجسته کشورمان با بیان مطلب فوق افزود: یکی از اشتباهات موجود در این استدلال این است که تصور می‌شود هرگاه بنگاه‌های اقتصادی از بانک تسهیلات اعتباری دریافت می‌کنند فقط دچار هزینه می‌شوند در حالی که این تسهیلات برای بنگاه‌ها فواید و بازده حاشیه‌ای و مارجینال زیادی در پی دارد. وی در توضیح این نکته افزود: بنگاه‌ها زمانی متقاضی دریافت وام هستند که این وام‌ها یا برای به‌راه‌اندازی یک فعالیت یا رفع یک مشکل اساسی است. مثلاً برای تکمیل و یا پایان ساخت یک خانه صدمیلیون تومانی ده میلیون تومان وام گرفته می‌شود؛ در این حالت ما نباید فقط هزینه ناشی از وام ده میلیونی را برای سازنده خانه در نظر بگیریم زیرا سازنده خانه با تکمیل پروژه‌اش از مواهب ورود یک سرمایه ۱۰۰ میلیونی به چرخه اقتصادی فایده خواهد برد. پس نمایندگان محترم نباید فقط هزینه‌های ناشی از تسهیلات را در نظر بگیرند بلکه باید ارزش افزوده را به حساب آورند. اثر تورمی این امر ناشی از تفاضل افزایش ظرفیت تولید منهای هزینه بهره وام است که در مجموع اگر به طرح‌های کارآمد تخصیص یابد ضدتورمی است. دکتر طبیبیان ایراد دیگر دلیل توجیهی برای اتخاذ این تصمیم اخیر نمایندگان مجلس را اشتباه در تفکیک مسئله عرضه و تقاضای پول دانست. به دلیل کسر بودجه‌های مستمر سالانه هر سال نقدینگی کشور افزایش می‌یابد که خود پدیده زیانباری است. این امر سبب می‌شود که موجودی‌های بانک‌ها نیز که جزیی از نقدینگی به آن تخصیص می‌یابد افزایش یابد. یک نکته مهم این است که چه میزان از این نقدینگی و چه سهمی از آن به صورت پس‌اندازهای مردم نزد بانک‌ها نگهداری می‌شود و چه سهمی از آن توسط مردم به خرید دارایی‌های مولد و غیرمولد (طلا، ارز و وسائل تزئینی منزل) تبدیل می‌شود و یا صرف خرید کالاها می‌شود. کاهش نرخ سود سپرده‌ها، ترکیب دارایی‌ها را به زیان پس‌انداز تغییر داده و وجوه را به طرف سایر دارایی‌ها و کالاهای مصرفی هدایت کرده و باعث تورم می‌شود. وی در ادامه اضافه کرد: وقتی نرخ سود تسهیلات بانکی را کاهش دهیم این امر از طرف دیگر باعث کاهش منابع حقیقی در اختیار بانک‌ها می‌شود. این عمل به طولانی‌تر شدن صف تقاضای وام می‌انجامد؛ ضمن آنکه ارزان‌تر شدن باعث می‌شود پروژه‌های کم‌بازده‌تر هم متقاضی استفاده از وام شوند. اعطای وام به چنین پروژه‌هایی اتلاف منابع را در پی خواهد داشت. علاوه بر آن تعدادی از متقاضیان ناکام دریافت وام از سیستم بانکی را روانه بازار غیرمتشکل و بازار سیاه پولی می‌کند. طبیبیان در توضیح این آسیب هم گفت: زیاد شدن مشتری‌های بازار غیرمتشکل سبب افزایش نرخ پول در این بازار می‌شود که اثرات واقعی و ناگواری در اقتصاد کشور خواهد داشت که از دید نمایندگان محترم پنهان مانده است. وی سپس به استدلال دیگر نمایندگان مبنی بر اینکه ماحصل هر فعالیتی نهایتاً به بانک بازمی‌گردد و بنابراین بانک‌ها دچار کمبود منابع نمی‌شوند، اشاره کرد و گفت: افرادی که چنین استدلال می‌کنند، منابع اسمی بانک‌ها را در نظر می‌گیرند. منابع اسمی بانک‌ها همراه با کسر بودجه‌های کلان و رشد نقدینگی افزایش می‌یابد در حالی که باید منابع حقیقی را موردنظر قرار داد؛ همان‌گونه که اشاره شد تغییر در ترکیب دارایی‌ها و کاهش انگیزه نگهداری قرارداد و وجوه به صورت پس‌انداز خود نگرانی افزایش تورم در سال جاری را بیشتر می‌کند و ارزش واقعی منابع در اختیار بانک‌ها را کاهش می‌دهد. برای درک این مطلب بایستی میزان پس‌اندازهای موجود در بانک‌ها را تقسیم کنیم به شاخص قیمت. چون بانک یک بنگاه اقتصادی است هنگامی می‌تواند به رشد و توسعه کشور کمک کند که مبنای سرمایه حقیقی در اختیار آن گسترش یابد. اگر پس‌اندازهای مردم به صورت بلندمدت در بانک باقی بماند قادر به ایجاد تغییرات بلندمدت و کمک به ظرفیت‌سازی خواهد بود. یکی افزایش در مقادیر اسمی نقدینگی که یک بلیه اقتصادی است و به صورت یک رابطه جبری ساده موجودی بانک‌ها را نیز افزایش می‌دهد در این جهت کارساز نخواهد بود. باید میزان منابع در اختیار بانک‌ها به صورت پس‌انداز بلندمدت و میان‌مدت مردم در بانک‌ها را در مقابل حجم نقدینگی محاسبه کرد و دریافت که بانک‌ها چقدر از منابع کشور محروم شده‌اند. توجه صرف به نقدینگی تزریقی به سیستم در این مورد کاملاً گمراه‌کننده است. مسلماً کاهش سود بانکی ترکیب دارایی‌های جامعه را به زیان حجم حقیقی پول و سهم پس‌انداز در بانک‌ها تغییر می‌دهد. وی در ادامه گفت: با توجه به رشد نقدینگی ۳۶ درصدی سال قبل و کاهش نرخ سود در این سال می‌توان از بانک‌های دولتی پرسید که چقدر از منابع آنها به بیرون از بانک منتقل شده است و تا چه حد امکان مانور آنها در بازار پول مورد تحدید قرار گرفته است. این آزمونی ساده برای سنجش و نمایان شدن ایراد منطق مطرح شده در مجلس محترم است. دکتر طبیبیان با بیان اینکه هر بیماری داروی خاص خود را دارد افزود: هیچ کشوری تا به حال از طریق کاهش نرخ سود بانکی تورم را کاهش نداده است و راه کنترل تورم یک سیاست پولی منضبط است. معلوم نیست این غفلت از تجربه بشری چرا صورت می‌گیرد. دکتر طبیبیان در ادامه گفت: این تصمیم مجلس جز اینکه بازار پول را به سرنوشت بازار سرمایه (بورس) تبدیل کند نتیجه دیگری ندارد و چون اقتصاد کشور طاقت و تحمل فروپاشی بخش پولی را ندارد پس چنین قوانینی اجرا نخواهند شد. بنابراین بهتر است نمایندگان محترم در تصویب قوانینی که از طرفی اجرای آنها بحران‌زا است و عدم اجرای آنها نیز اعتبار قانونگذاری را مخدوش می‌کند جنبه احتیاط بیشتری را رعایت نمایند. وی در پایان خاطرنشان کرد: این پرسش قابل طرح است که با وضع فعلی شبکه بانکی که بر نمایندگان مجلس هم پوشیده نیست چرا مسئولان و نمایندگان حاضر می‌شوند ضربه خوردن بازار پول را به نظاره بنشینند. در حالی که برای مقابله با شوک‌های خارجی باید درجه آزادی متغیرهای داخلی اقتصاد کشور زیاد شود تحمیل این گونه محدودیت‌های چندجانبه چه عواقبی خواهد داشت؟

■ اقتصاد دستوربردار نیست

محمد شاهی‌عربلو رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی در مورد طرح کاهش نرخ سود تسهیلات اظهار داشت: اصولاً اقتصاد دستوربردار نیست و باید بازار نرخ را تعیین نماید و بنابراین تصمیم قانون و بانک مرکزی و دولت در مورد نرخ سود تسهیلات نمی‌تواند توجیه اقتصادی خوبی داشته باشد. اما اعتقاد ما این است که در کشور ما نرخ سود دستوری بالا رفته است و ورود مجلس برای کاهش این نرخ برای کاهش آن میزانی بود که به صورت دستوری بالا رفته بود و فکر می‌کنیم چون نرخ سود دستوری بالا رفته است برای پایین رفتنش هم دستور لازم

است تا مجلس وارد شود و نرخ باید به جایگاه خود بازگردد و بنابراین کاهش تا ۱۴ درصد یک حرکت مفید برای اقتصاد کشور است. اما بعد از این، کاهش بیش از ۱۴ درصد نیازمند یک مدیریت خاص است و باید تلاش شود نرم‌های اقتصادی را مثبت نماییم و تورم نیز باید طبق برنامه کاهش پیدا کند و همین‌طور سیستم بانکی الکترونیک شکل بگیرد و هزینه‌های جاری بانک‌ها کاهش یابد تا زمینه‌های کاهش نرخ سود هم فراهم شود. وی در ادامه افزود کاهش از ۲۴ تا ۱۴ که ۱۰ درصد فاصله دارد به دلیل اینکه دستوری بالا رفته بود باید پایین می‌آمد و رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس در پاسخ به سئوال شرق مبنی بر تورم‌زا بودن بودجه ۸۵ و مشکلاتی که می‌تواند برای کاهش نرخ سود تسهیلات ایجاد کند، گفت: تورم‌زا بودن بودجه در حقیقت به دو عامل بستگی دارد؛ یک کسری بودجه است که می‌تواند به تورم منجر شود و دوم هزینه‌های جاری بالا و غیربرنامه‌ای بودن بودجه عمرانی است. به هر حال بودجه ۸۵ تورم کمتری را از بودجه ۸۴ به دنبال دارد و علت آن این است که در سال ۸۴، ۱۰ هزار میلیارد تومان کسری داشتیم و این رقم در سال ۸۵ به ۲ هزار میلیارد تومان کاهش پیدا می‌کند. وی در ادامه افزود: در مورد هزینه‌های جاری هم فکر می‌کنیم دقت بیشتری در بودجه ۸۵ لحاظ شده است و همین‌طور برنامه‌ریزی و دقتی که در بودجه عمرانی ایجاد شده است می‌تواند در کاهش تورم اثرات مثبتی داشته باشد. شاهی‌عربلو در پاسخ به سئوال بعدی شرق در مورد دستوری بودن طرح اخیر نیز اظهار داشت: بله کاملاً دستوری است اما افزایش آن هم دستوری بوده است.

■ مصوبه با تورم ۲۵ درصدی غیرقابل اجرا است

محمدعلی نجفی رئیس اسبق سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نیز جزء مخالفان جدی مصوبه اخیر مجلس درخصوص سود تسهیلات بانکی است. وی گفت: «روشن است که مصوبه اخیر غیرکارشناسانه است.» وی افزود: «ظاهراً ما باید بارها تجربه دنیا را تجربه کنیم و آثار سوء و غیرعلمی را ببینیم تا نهایتاً پس از زیان و هزینه بسیار، علم روز را قبول کنیم.» نجفی گفت: «آنچه مجلس در مورد بانک‌های خصوصی گفته مبنی بر آنکه سود تسهیلاتشان حداکثر ۳ درصد بیش از بانک‌های دولتی باشد، اشکال دارد و عملی نیست.» وی ادامه داد: «یک‌رقمی شدن نرخ بهره تسهیلات نیز تابع تورم است. در طی برنامه چهارم اگر دولت در مهار تورم موفق باشد و دولت بتواند در مدت ۵ سال نرخ تورم را یک‌رقمی کند، منطقی است که متناسب با آن نرخ سود تسهیلات نیز کاهش می‌یابد.» وی گفت: «در شرایط فعلی با مجموعه سیاست‌های پولی و مالی دولت، تک‌رقمی کردن دستوری نرخ سود تسهیلات غیرممکن است. قطعاً بعد از ۴ سال معلوم می‌شود که چنین مصوبه‌ای عملی نیست.» وی با اشاره به رشد نقدینگی گفت: «براساس گزارشات کارشناسی، افزایش نقدینگی در سال ۸۵، حدود ۵۰ درصد است. یعنی احتمالاً رشد نقدینگی در یک بازه ۴۵ تا ۵۰ درصدی خواهد بود. با این افزایش نقدینگی، تورم حدود ۲۵ درصد خواهد بود. اگر دولت بخواهد فعالیت کند، با توجه به ارز نفت به هیچ عنوان نمی‌تواند تورم واقعی (نه اعلامی) را کمتر از ۲۰ درصد مهار کند. یعنی در سال اول اجرای مصوبه هم با تورم ۲۰ درصدی امکان کاهش سود تسهیلات بانکی وجود ندارد.»

■ تضییع حقوق سپرده‌گذاران

در همه جای دنیا کاهش نرخ سود بانکی اصلی مطلوب برای

مسئولان آن کشور است و چگونگی این کاهش نرخ مهم است. حجت‌الاسلام والمسلمین سیدعباس موسویان مدیر گروه اقتصاد پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی قم و رئیس پژوهشکده نظام‌های اسلامی با بیان این مطلب گفت: باید دید روش پیشنهادی مجلس برای کاهش نرخ سود صحیح است یا خیر؟ چون هیچ اقتصاددان و بانکداری با اصل کاهش مخالف نیست و بحث بر سر چگونگی آن است. وی با بیان اینکه از منظر اقتصاد اسلامی نرخ‌ها باید در بازار تعیین شود گفت: در حدیثی نبوی داریم که عده‌ای خدمت رسول‌اکرم(ص) می‌روند و خواهان قیمت‌گذاری بر روی کالاهایشان می‌شوند ولی ایشان با اجتناب از این کار فرمودند که قیمت باید در بازار معین شود. آنچه که در اسلام و در شرایط طبیعی پسندیده است قیمت‌گذاری براساس بازار است. وی سپس به نامه مشهور حضرت امیر مومنان به مالک‌اشتر اشاره کرد و گفت: سند دیگر راهنمای ما برای قیمت‌گذاری براساس بازار این نامه است. حضرت در آن نامه به مالک متذکر می‌شوند که فقط در شرایط غیرطبیعی اقتصادی مانند احتکار یا انحصار در قیمت‌گذاری دخالت کن آن هم براساس عدل که هم حقوق خریدار و هم فروشنده حفظ شود. حجت‌الاسلام موسویان در ادامه گفت: شاید الان با توجه به نبود رقابت کامل در کوتاه‌مدت نشود براساس بازار قیمت‌گذاری داشته باشیم. ولی بی‌شک بدهی بالای دولت به بانک‌ها و مسائلی نظیر تسهیلات تکلیفی در نبود رقابت کامل موثر است و این نکات باید مورد توجه قرار گیرد. وی با بیان اینکه بنا به سفارش امیرمومنان نباید هنگام قیمت‌گذاری هیچ یک از حقوق طرفین (خریدار و فروشنده) تضییع شود گفت: در بازار پول هم بانک واسطه پول است و تسهیلات گیرنده حکم خریدار و سپرده‌گذار حکم فروشنده را دارد؛ پس نظام بانکی باید طوری طراحی شود که حقوق هیچ یک از طرفین تضییع نشود. وی تضییع حقوق سپرده‌گذار را زمانی دانست که حداقل انتظار آن تامین نشود و گفت: سپرده‌گذار توقع دارد حداقل با اندازه نرخ تورم سود دریافت کند و حتی در قالب قانون عدل اسلامی مصرح در قانون پولی می‌تواند توقعی بیش از این هم داشته باشد. وی همچنین اضافه کرد: حقوق تسهیلات‌گیران اگر نرخ سودی بیش از نرخ بازدهی پروژه‌اش تحمیل شود ضایع می‌شود. موسویان سپس نتیجه گرفت: باید حداقل به اندازه نرخ تورم به سپرده‌گذار سود داده شود تا وکیل (بانک) از ارزش دارایی موکلش (سپرده‌گذار) نکاهد. وی سپس با اشاره به مصوبه اخیر مجلس گفت: اگر مجلس تصمیمی موازی برای مکلف کردن دولت برای کاهش تورم نگیرد باعث تضییع حقوق سپرده‌گذاران می‌شود. چون با کاهش نرخ سود تسهیلات، بانک‌ها مجبور به کاهش سود سپرده‌های خود می‌شوند و با توجه به نرخ تورم موجود و نرخ سود تحمیلی از سوی مصوبه مجلس باعث می‌شود سودی کمتر از تورم به سپرده‌گذاران داده شود. موسویان همچنین کاهش نرخ سود را سبب خ